MIGRÁCIÓKUTATÓ INTÉZET

MADE IN
GERMANY

HORIZONT 2022/16

Migrációkutató Intézet

Tóth Bettina: A figyelem egyre jobban délre irányul, avagy Németország stratégiai érdekei Afrikában

2022. 06. 17.

Tóth Bettina: A figyelem egyre jobban délre irányul, avagy Németország stratégiai érdekei Afrikában

ABSZTRAKT

Az Afrika-politika a 2015-16-os migrációs válságot követően meghatározó témává vált az akkori német kormányzatban. Nőtt a német tőkebefektetések aránya a kontinensen, fejlesztési projekteket hívtak életre számos területen, mint az infrastruktúra-építés, a mezőgazdaság vagy az afrikai kkv-k és start-upok támogatása. Az eredmény a számokban is meglátszott, 2019-ben már 12 milliárd euró felett járt a befektetések mértéke, a német export pedig a 14 milliárd eurót is meghaladta az első hat hónapban. Emellett a német katonai jelenlét is fokozódik a Szahel-övezetben. Mindennek egy célja volt és van: a problémát helyben kell orvosolni ahhoz, hogy az máshova ne tudjon begyűrűzni.

1. BEVEZETÉS

Afrika és Németország kapcsolata az 1800-as évek végére, 1900-as évek elejére nyúlik vissza, amikor még a Német Császárság a kontinens több pontján, mint a mai Namíbia, Ruanda, Togo, Kamerun és Burundi területén gyarmatosítóként jelent meg. Az első világháborús vereséget követően Berlint megfosztották gyarmataitól, de ez gazdaságilag alig érte veszteségként, hiszen a kolóniák részesedése a német külkereskedelemből 1913-ban mindössze 0,6%-volt.[1] Ez az arány a 2010-es években sem volt sokkal magasabb, azonban a 2015-16-os migrációs válság fordulatot hozott Angela Merkel kormányzatának Afrika-politikájában: számos projektet indítottak a felzárkóztatásért, német külföldi közvetlen tőkebefektetések kezdtek áramlani a partnerországokba, valamint párhuzamosan és fokozatosan megerősítették a Bundeswehr jelenlétét a nemzetközi szervezetek égisze alatt futó békeműveletekben. Ezek mögött egy közös cél lebegett: el kell kerülni a hasonló migrációs válságokat, mint ami a 2010-es évek közepén történt, ugyanis a szolidáris magatartás ellenére a német ellátórendszer sem képes minden problémát orvosolni a tömeges bevándorlás esetén.

[1] VAN LAAK 2005.

2. MERKEL ÓTA EGYRE NAGYOBB FIGYELEM JUT AFRIKÁNAK

A 2010-es évek elejétől kezdve, de kiemelten a 2015-16-ös menekültválságot követően az Afrika-politika jelentősége megugrott a német kormányzatban. Az említett két évben közel hárommillió személy érkezett német területre,[2] amelyből az első évben több mint 470 ezren, a második évben pedig mintegy 750 ezren nyújtottak be menedékkérelmet.[3] Habár a legtöbben a Közel-Kelet országaiból döntöttek az elvándorlás mellett, sokan afrikai tranzitországokon keresztül vagy kifejezetten a kontinens egy-egy országának lakosaként érkeztek Nyugat-Európába. Ez a jelenség jórészt Afrika megtartóképességének elégtelensége miatt alakult ki.[4]

Ugyan Angela Merkel 2015-ben az ún. Wilkommenskultur-t, vagyis a diszkrimináció nélküli, minden menekültet befogadó politikát hirdette meg, a döntéshozatalban kialakult egy másik diskurzus is: az afrikai polgárokat legalább annyira kell támogatni, hogy ne legyen okuk elhagyni lakóhelyüket. Ennek értelmében hívtak életre több, a gazdasági kapcsolatok és a befektetések erősítését szolgáló programot.

Mint ahogy a második világháború után Európa újjáépítésére meghirdették a Marshall-tervet, a német kormányzat (benne kiemelkedő szereplőként megemlítendő az egykori szövetségi kereskedelemért felelős miniszter, Gerd Müller) ugyanezen néven futó segélyprogramot hívott életre 2017-ben. Ennek alapja a magánszektor mozgósításában rejlett és három fő pilléren mozgott: kereskedelem és foglalkoztatás; béke, biztonság és stabilitás; valamint demokrácia, jogállamiság és emberi jogok. Emellett a korábbi együttműködési területeken is folytatták a munkát, mint az élelmezés, energetika vagy infrastruktúra. A projekt gyenge oldala volt, hogy csupán az afrikai országok bizonyos köre, az ún. reformpartnerek, mint Elefántcsontpart, Tunézia, Etiópia, Szenegál, Ghána, az egykori német gyarmat, Togo vagy Marokkó részesülhetett a programból.[5]

A 2017-es év Németország számára a G20 elnökséget is jelentette, ahol szintén kiemelt szerepet szántak az afrikai kapcsolatok felerősítésének. Ezért sem véletlen, hogy ebben az évben még

[2] DESTATIS 2018.
[3] BUNDESAMT FÜR MIGRATION UND FLÜCHTLINGE 2021.
[4] MARSAI 2016.
[5] SCHLEGEL - ZIAI 2021.

két másik programot is elindítottak az afrikai partnerség megerősítése. A „Compact with Africa" és a „Pro! Africa" keretében nem csupán a fejlesztési segélyek növelésére helyeztek hangsúlyt, hanem kitértek más részterületek megújítására is, mint az információs infrastruktúra, digitalizáció és innováció, illetve a makrogazdasági, gazdaságpolitikai és pénzügyi keretfelételek hármasában hoztak reformokat.[6]

Nem lehet szó nélkül elmenni továbbá a német szövetségi kormányzat által 2019-ben megalapított Fejlesztési és Befektetési Alap (Development Investment Fund) mellett sem, amely az európai vállalatok afrikai piacra történő belépését, illetve az afrikai cégek tőkéhez való jutását hivatott előmozdítani. Ennek keretében Berlin közel egymilliárd eurót fordított többek között a „Compact with Africa" program finanszírozására 2021 júniusáig.[7] Az Alapon belül három programot is létesítenek, mint az „AfricaConnect", az AfricaGrow" és az „Africa Business Network", amelyek a gazdasági, társadalmi, ökológiai fenntarthatóság mellett az afrikai kis- és középvállalkozások, valamint a start-upok számára elérhető finanszírozási lehetőségek javításával, illetve tanácsadással és pilot programok létesítésével foglalkoznak.[8]

Fontos volt a politikai elkötelezettség demonstrálása a kontinens számára. Angela Merkel tizenhat éve alatt számos alkalommal látogatott el Afrika különböző pontjaira és fogadta vendégül a politikai elit képviselőit. Ennek köszönhetően (és a migrációs válság idején a befogadókultúra meghirdetése miatt) az afrikai szemüvegen keresztül különösen pozitív reputáció alakult ki Németországról, még ha a német érdek többnyire az anyaország biztonságának garantálása volt is.

A fekete kontinens stratégiai jelentőségét a 2021 decemberében felállt új német kormány is felismerte, és a fejlesztési programok továbbvitelének és megerősítésének már a koalíciós szerződésben is hangot adott.[9] A partnerséget többek között európai uniós szintre kívánták emelni, amelyet az EU-Afrika csúcstalálkozó keretében is ösztönöztek 2022 februárjában. A korábban

[6] UO.
[7] FEDERAL MINISTRY FOR ECONOMIC COOPERATION AND DEVELOPMENT 2021.
[8] UO.
[9] KOALITIONSVERTRAG 2021.

kiépített személyes kapcsolatokat az új kormány miniszterei is ápolták: többek közötte Christine Lambrecht védelmi miniszter, Annalena Baerbock külügyminiszter és Németország kancellárja, Olaf Scholz is látogatást tett a kontinens több országában. Scholz egy interjúban nyilatkozott a három országot (Szenegál, Niger és Dél-afrikai Köztársaság) bejáró körutazás után arról, hogy „nagyon jó" kapcsolatokat akar kialakítani a kontinenssel. Gesztusként még a június végi G7-csúcstalálkozóra is meghívta Szenegált, mint az Afrikai Unió soros elnökét, illetve Dél-Afrikát, mint Németország egyik legfontosabb kereskedelmi partnerét.[10]

A rohamosan növekvő élelmiszerárakat és az élelmezésbiztonság hiányát az „elfeledett" kontinens lakói szenvedik el a legnagyobb mértékben, az orosz-ukrán háború pedig csak további romlást indukál a folyamatokban. A kancellár ennek fényében ígéretet tett az ENSZ Világélelmezési Program további támogatására egy újabb kezdeményezés indításával.[11]

Azonban azt is látni kell, hogy a háttérben német érdekek is meghúzódnak a segélyezések mögött. Afrika nyersanyagokban gazdag kontinens, az Európában jelenleg zajló orosz erőforrásokról történő leválás és a robosztus energiadiverzifikáció pedig délre irányítja az európaiak figyelmét. Nem véletlen tehát Olaf Scholz látogatása sem, hiszen Szenegálban jelenleg a földgáz cseppfolyósítására alkalmas üzem épül, emellett Diass városában naperőmű-bővítési projektet támogat Berlin, a Dél-afrikai Köztársaságban pedig úttörő szereppel bír a hidrogén-alapú technológia, valamint a földgáz, ritkafémek és uránérc behozatalára irányuló együttműködésre is szert tehetnek a jövőben.[12] Utóbbi szükségessége azonban megkérdőjelezhető, ugyanis a jelenlegi német álláspont szerint az atomenergia nem képezi részét az új energiaforrásoknak az orosz beszerzések megszüntetése után sem.

3. GAZDASÁGI VONATKOZÁSOK

Angela Merkel tehát szívügyeként tekintett az afrikai partnerség szorosabbra fűzésére, vagyis a prosperáló Afrika kialakítására. A törekvések mindkét fél számára előnyös együttműködéseket

[10] KINKARTZ 2022.
[11] UO.
[12] UO.

szültek: a német befektetők és vállalkozások előtt új piacok nyíltak meg, ezzel párhuzamosan pedig folytatódott Afrika gazdasági és társadalmi fejlődése. Ez a célkitűzés a számokban is megmutatkozott, hiszen a német közvetlen tőkebefektetések 2015 után megugrottak.

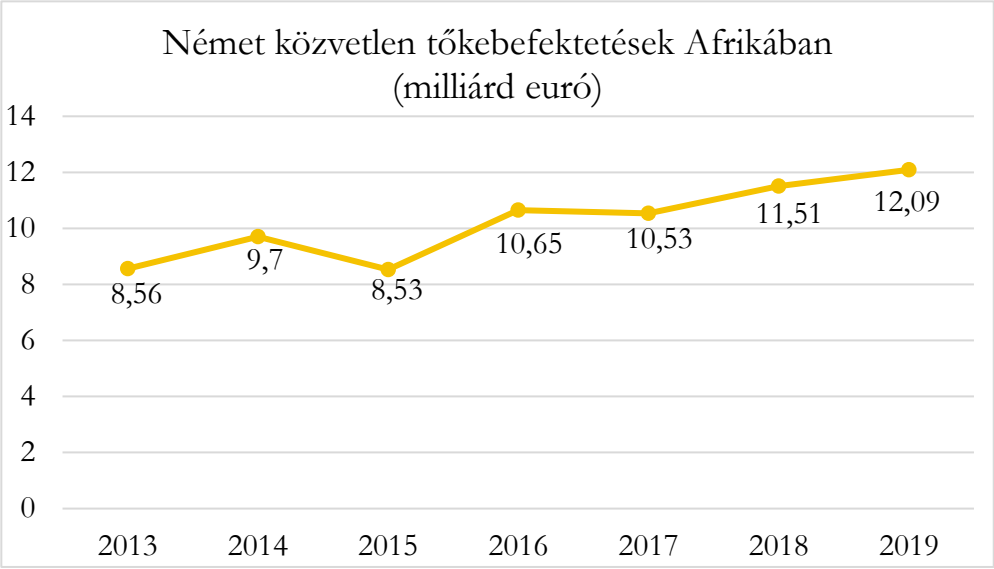

1. ábra Afrikába irányuló német közvetlen tőkebefektetések, 2013 és 2019 között[13]

Földrajzi eloszlásban a legtöbb befektetés a Dél-afrikai Köztársaság és Marokkó területén összpontosul,[14] azonban a világ más tájaival összevetve a német vállalatok még mindig csekély szerepet szánnak Afrikának a termelési és értékesítési folyamatokban.

A kereskedelmet, azon belül is az exportot illetően a Dél-afrikai Köztársaság (31,6%) és Marokkó (10,2%) között Egyiptom (16,8%) foglalta el a második helyet a 2020-as adatok alapján,[15] hagyományosan autóipari és gépipari termékekkel az élen.[16] Az ambiciózus felzárkóztatási terveket azonban nem támasztják alá a számok, ugyanis sem a befektetések, sem a kereskedelem terén nem meghatározó a német-afrikai reláció más partnerekhez képest (1-2% körül alakul minden évben a német-afrikai kereskedelem aránya), kiváltképp, ha területi alapon hasonlítjuk össze őket. A koronavírus-járványt megelőzően például 2017-ben 25,4 milliárd eurót tett ki a

[13] GTAI 2021.
[14] UO.
[15] OEC 2021.
[16] DEUTSCHE WELLE 2018.

német export Afrika irányába, ami 2%-ot jelent az össz-külkeresdelem tekintetében.[17] Két év múlva, 2019 első félévében 14,2 milliárd eurót számlált az export, majd ugyanezen időszak teljesítménye 2020-ban mindössze 11,6 milliárd euró volt, tehát a válsághelyzet meglehetősen visszafogta a kereskedelmet.[18]

Az előző fejezetben említett, a Fejlesztési és Befektetési Alap három pillérének eredményei ennél sikeresebbek. Közel másfél év alatt az „AfricaConnect" keretében 25 projektet hagytak jóvá különféle szektorokban, mint a feldolgozóipar, az infrastruktúra vagy a mezőgazdaság, közel 64 millió euró támogatással, amely tőke körülbelül négyötöde a reformpartnerek országaival, kiemelkedően Ghánával, Tunéziával és Szenegállal köthető össze. Legfőbb eredményként a több mint kilencezer munkahely teremtése és megtartása nevezhető meg. Hasonló célkitűzéssel indult az „AfricaGrow" projekt is, amely 2021-ig mintegy 600 millió euró finanszírozással bírt, többnyire az afrikai kkv-k és start-upok támogatásával. Az „Africa Business Network" pilot projektjeiben pedig 272 vállalat vett részt Ghánában, Etiópiában és Marokkóban 2020 végéig az egészségügy, vízgazdálkodás vagy élelmiszer-feldolgozási technológia területén.[19]

A „Jelzőlámpa-kormány" még csak fél éve lépett hivatalba, ezáltal nagy következtetéseket még nem lehet levonni az új kormány Afrika-politikájáról. A rendelkezésre álló gazdasági adatok és becslések,[20] valamint a politikai nyilatkozatok alapján azonban kirajzolódik, hogy az elmúlt évekhez képest továbbra is felfutóban vannak a német-afrikai kapcsolatok.

4. A PROSPERITÁSHOZ STABILITÁS IS SZÜKSÉGES

A német vállalatok gyakran fejezték és fejezik ki aggodalmukat az afrikai államok politikai (in)stabilitását illetően, hiszen ez is előfeltétele a német tőke beáramlásának. Nem lehet olyan országokban befektetéseket ösztönözni, ahol a demokratikus jegyek vagy az emberi jogok jelentősen sérülnek, ez a két szegmens pedig sok esetben jellemzi az afrikai országokat. Nem

[17] BRENNPUNKTKAMERUN 2019.
[18] PELZ 2020.
[19] FEDERAL MINISTRY FOR ECONOMIC COOPERATION AND DEVELOPMENT 2021.
[20] DESTATIS 2022.

beszélve a különböző terrorcsoportokról, amelyek félelemben tartják a lakosság zömét. A nemzetközi közösség ezek orvoslásáért több katonai műveletet és békefenntartó missziót vezet a fekete kontinensen. Berlin jelenleg három szárazföldi (MINUSMA – Mali, MINURSO – Nyugat-Szahara, UNMISS – Dél-Szudán) és egy tengeri (EUNAVFOR MED IRINI – Földközi-tenger) misszióban vesz részt Afrika területén. A 2022 májusában felfüggesztett, jelenleg átszervezés alatt álló, az Európai Unió égisze alatt futó Mali-misszióban pedig lecsökkentett létszámmal van jelen, a katonai kiképzés véget ért. Megemlítendő még továbbá a Nigerben futó Gazelle-művelet is, ami 2018 óta a nigeri különleges erők kiképzéséért felel Tilliában. Jól látszódik, hogy a beavatkozások a Száhel-övezetre fókuszálnak többnyire, hiszen országaiban nem számít idegen jelenségnek egy-egy katonai puccs vagy az iszlamista csoportok felemelkedése, így ezekben az államokban nagyobb szükség van a stabilitás kialakítására.

A fenti missziók közül Dél-Szudánban tevékeny legrégebb óta a Bundeswehr állománya, hiszen már a két országrész szétszakadása, vagyis 2011 óta jelen voltak német katonák (Szudánban a kettéválás előtt már 2005 óta volt német jelenlét), pillanatnyilag viszont a mandátum lejárt.[21] Az évek alatt alacsony létszámmal vették ki részüket a békemegállapodás végrehajtásából (legutóbbi adatok szerint 14 személy tartózkodik ott)[22], ami nem véletlen, hiszen Németország fő fókusza és stratégiai érdekei nem ott összpontosulnak.

Nem úgy, mint Mali esetében, ahol az ENSZ égisze alatt futó MINUSMA stabilizáló misszió-jában több mint ezren vannak jelen[23] (a maximum létszámot 1 100 főről 1 400 főre emelték)[24] a Bundeswehr állományából, és a tendencia a korábbi évek alatt is többszázas nagyságrendben mozgott. A 2013-ban életre hívott többkomponensű misszió többek között az állami stabilitást, a biztonsági szektor újjáépítését és az emberi jogok védelmét hivatott biztosítani, amely feladatokat a Bundeswehr katonái 2023. május végi mandátummal végzik. Az elmúlt nyolc évben Franciaország érdekszférájában állt leginkább a száheli ország, a 2022. február utáni létszámcsökkentés/kivonulás (ezidáig több ezer francia katona tartózkodott az államban, jelenleg a katonai állomány létszáma folyamatosan csökken, és Párizs pár hónapon belül el akarja hagyni

[21] DEUTSCHER BUNDESTAG 2021.
[22] UN PEACEKEEPING 2022A.
[23] BUNDESWEHR IM EINSATZ 2022.
[24] BUNDESREGIERUNG 2022A.

az országot)[25] óta Németország jelenléti aránya a legmagasabb az európai országok közül.[26] A német érdek továbbra sem változott a geostratégiailag fontos övezetben: a konfliktusokat helyben kell orvosolni, hogy a probléma ne terjedjen át a szomszédos országokra vagy kontinensre, vagyis Európára.

Mint ahogy Párizs is Nigerbe helyezi fókuszát Mali után a terrorellenes harcok esetében, Berlin már 2018 óta tevékeny Tilliában, hiszen az instabil állapot az egész Száhel-övezetet érinti. A szomszédos országban zajló EUTM-misszió kiegészítéseképp futó Gazelle-művelet a nigeri különleges erők kiképzéséért felel, de emellett a két ország együttműködése kitér a klímaváltozás elleni küzdelem, a mezőgazdaság vagy az oktatás szegmenseire is.[27] Az eddigi eredmények alapján sikertörténetként, egyfajta példaképként tekintenek az eddig mintegy ötszáz nigeri különleges katona kiképzésére és az országban végzett stabilizáló tevékenységre. Kérdésként merülhet fel, hogy ebben a virágzónak tűnő partnerségben miért kellett a mandátum további meghosszabbításáról döntést hozni, arra hivatkozva, hogy a régió biztonsági helyzete romló tendenciát mutat. A korábban megfogalmazott indokkal („helyben kell megoldani a problémát, hogy a probléma ne terjedjen át a mi országunkra") magyarázható ez a döntés, ugyanis a koronavírus válság idején lecsökkent menedékkérelmek száma 2021-ben újra a korábbi, 2016-17-es éveket idézte, vagyis újonnan megerősödött a világ instabil régióiból történő elvándorlás, ami többek között a Száhelt is érinti. Továbbá a hosszabbításban rejlő ok lehet az is, hogy a Bundeswehr állománya valós körülmények között tesztelheti eszközparkját és szerezhet tapasztalatokat.

5. ÖSSZEGZÉS

Az elmúlt évek tapasztalatai és a Jelzőlámpa-kormány stratégiája is azt mutatja, hogy Németország Afrika-politikája folyamatosan erősödik mind a gazdaság, mind a biztonság- és védelempolitika terén. Berlin legnagyobb gazdasági partnereként sokszor a Dél-afrikai Köztársaságot tüntetik fel, hiszen mintegy hatszáz német vállalat vetette meg itt a lábát, a különböző fejlesztési programok desztinációját és eredményeit összegezve azonban ez részben cáfolható,

[25] UN PEACEKEEPING 2022B.
[26] UN MINUSMA 2021.
[27] DIE BUNDESREGIERUNG 2022B.

ugyanis az utóbbi időben felfutóban vannak az ún. reformpartnerek országaiban történő beruházások. A kereskedelmi kapcsolatok, a beruházások és a katonai jelenlét több célt is szolgál, azonban német szempontból a legfőbb aspektus abban rejlik, hogy amennyiben a megtartóképesség és a stabilitás növekszik az országokban, annál kevesebb probléma fog átgyűrűzni Európa országaiba. Emellett már nemcsak geostratégiai érdek köti szorosan Berlint a fekete-kontinenshez, hanem az orosz-ukrán háború okozta energiadiverzifikáció miatt megjelent a természeti erőforrás-szerzés indukálta kapcsolatépítés is. Afrika meglehetősen gazdag az energiaforrásokat illetően, ezért elképzelhető, hogy a közeljövőben egyre több európai állam figyelmét magára fogja irányítani. A partnerségekre pedig minden fél bizakodva tekinthet: az afrikai állam- és infrastruktúraépítés európai finanszírozással gyorsabban haladhat, miközben Európa kevesebb válsághelyzettel kerülhet szembe.

FELHASZNÁLT IRODALOM

BRENNPUNKT KAMERUN (2019): Wer profitiert vom Handel zwischen Deutschland und Afrika? 2019. 04. 15. Forrás: https://brennpunktkamerun.org/2019/04/15/wer-profitiert-vom-handel-zwischen-deutschland-und-afrika/ (Megtekintve: 2022. 06. 10.)

BUNDESAMT FÜR MIGRATION UND FLÜCHTLINGE (2022): *Das Bundesamt in Zahlen (2021)*. BAMF, 2022. 01. 12. Forrás: https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Statistik/BundesamtinZahlen/bundesamt-in-zahlen-2021-asyl.html?view=renderPdfViewer&nn=284738 (Megtekintve: 2022. 06. 10.)

BUNDESWEHR IM EINSATZ (2022): *Twitter-bejegyzés*. Twitter, 2022. 05. 14. Forrás: https://twitter.com/Bw_Einsatz/status/1525391716387196930?t=Lf2w1BVaXxf8j0E69ZWWjQ&s=07&fbclid=IwAR1VRG4o5BajPDlAacDMBRauqdy31HCY0KuW6-Z4DcvOoZmyoebxX8oDyuE (Megtekintve: 2022. 06. 14.)

DESTATIS (2018): *Pressemitteilung Nr. 088 vom 13. März 2018*. Destatis, 2018. 03. 13. Forrás: https://www.destatis.de/DE/Presse/Pressemitteilungen/2018/03/PD18_088_127.html (Megtekintve: 2022. 06. 10.)

DESTATIS (2022): *Statistischer Bericht Außenhandel – März 2022*. Destatis, 2022. 05. 19. Forrás: https://www.destatis.de/DE/Themen/Wirtschaft/Aussenhandel/Publikationen/Downloads-Aussenhandel/statistischer-bericht-aussenhandel-2070100221035.html (Megtekintve: 2022. 06. 11.)

DEUTSCHER BUNDESTAG (2021): *Antrag der Bundesregierung, Fortsetzung der Beteiligung bewaffneter deutscher Streitkräfte an der Mission der Vereinten Nationen in der Republik Südsudan (UNMISS)*. 2021.

02. 10. Forrás: https://www.bundeswehr.de/resource/blob/5037872/2fa50da62cc236d93fc868a75e6a2020/antrag-der-bundesregierung-unmiss-data.pdf (Megtekintve: 2022. 06. 14.)

DIE BUNDESREGIERUNG (2022A): *Bundeswehr unterstützt weiterhin die Friedensmission in Mali.* 2022. 05. 11. Forrás: https://www.bundesregierung.de/breg-de/aktuelles/friedensmission-in-mali-2038108 (Megtekintve: 2022. 06. 14.)

DIE BUNDESREGIERUNG (2022B): *Pressekonferenz von Bundeskanzler Scholz und Präsident Bazoum am 23. Mai 2022 in Nianmey.* 2022. 05. 23. Forrás: https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/pressekonferenz-von-bundeskanzler-scholz-und-praesident-bazoum-am-23-mai-2022-in-nianmey-2042810 (Megtekintve: 2022. 06. 14.)

FEDERAL MINISTRY FOR ECONOMIC COOPERATION AND DEVELOPMENT (2021): *The Development Investment Fund, Achievments and outlook.* AWE, 2021. augusztus. Forrás: https://wirtschaft-entwicklung.de/en/financing/sustainable-investment-development-investment-fund-for-africa/ (Megtekintve: 2022. 06. 13.)

GERMANY TRADE AND INVEST (2021): *Deutsche Investitionen in Afrika steigen weiter.* GTAI, 2021.05. 17. Forrás: https://www.gtai.de/de/trade/afrika-uebergreifend/wirtschaftsumfeld/deutsche-investitionen-in-afrika-steigen-weiter-650130 (Megtekintve: 2022. 06. 10.)

KINKARTZ, Sabine (2022): *Bundeskanzler Scholz will „sehr gute" Beziehungen zu Afrika*. DW, 2022. 05. 24. Forrás: https://www.dw.com/de/bundeskanzler-scholz-will-sehr-gute-beziehungen-zu-afrika/a-61916468 (Megtekintve: 2022. 06. 13.)

KOALITIONSVERTRAG 2021-2025 ZWISCHEN SPD, DIE GRÜNEN UND FDP (2021): *Mehr Fortschritt wagen. Bündnis für Freiheit, Gerechtigkeit und Nachhaltigkeit.* 2021. 12. 07. Forrás:

https://www.bundestag.de/resource/blob/870238/cf3d58c538b983e957d459ec6c7baee9/koalitionsvertrag-data.pdf (Megtekintve: 2022. 06. 13.)

MARSAI, Viktor (2016): *A migrációs diskurzus margójára – Afrika, mint kibocsátó régió.* Nemzet és biztonság, 2016/4. szám, 96-127. o. Forrás: http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2016_4_09_marsai_viktor_-_a_migracios_diskurzus_margojara-afrika_mint_kibocsato_regio.pdf (Megtekintve: 2022. 06. 17.)

OEC (2021): *Germany*. Forrás: https://oec.world/en/profile/country/deu (Megtekintve: 2022. 06. 10.)

PELZ, Daniel (2020): *Corona: Deutscher Afrika-Handel geht zurück.* DW, 2020. 09. 25. Forrás: https://www.dw.com/de/corona-deutscher-afrika-handel-geht-zur%C3%BCck/a-55044367 (Megtekintve: 2022. 06. 10.)

SCHLEGEL, Adrina – ZIAI, Aram: *Die deutsche Afrikapolitik. Erneuerung einer ungleichen Zusammenarbeit?* IFRI, 2021. szeptember. Forrás: https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/schlegel_ziai_deutsche_afrikapolitik_2021_002.pdf (Megtekintve: 2022. 06. 13.)

SCHULZ, Josephine (2018): *Afrika macht deutsch Firmen neugierig.* DW, 2019. 08. 31. Forrás: https://www.dw.com/de/afrika-macht-deutsche-firmen-neugierig/a-50229601 (Megtekintve: 2022. 06. 11.)

UN PEACEKEEPING: *Troop and police contributors, France.* UN, 2022. 03. 31. Forrás: https://peacekeeping.un.org/en/troop-and-police-contributors (Megtekintve: 2022. 06. 14.)

UN PEACEKEEPING: *Troop and police contributors, Germany.* UN, 2022. 03. 31. Forrás: https://peacekeeping.un.org/en/troop-and-police-contributors (Megtekintve: 2022. 06. 14.)

UN: *MINUSMA fact sheet.* 2021. november. Forrás: https://peacekeeping.un.org/en/mission/minusma (Megtekintve: 2022. 06. 14.)

VAN LAAK, Dirk (2005): Deutschland in Afrika - Der Kolonialismus und seine Nachwirkungen. BpB, 2005. 05. 21. Forrás: https://www.bpb.de/themen/afrika/dossier-afrika/58870/deutschland-in-afrika-der-kolonialismus-und-seine-nachwirkungen/ (Megtekintve: 2022. 06. 13.)

HORIZONT ELEMZÉSEK

A Migrációkutató Intézet elektronikus kiadványsorozata

Kiadó: **Migrációkutató Intézet**

Szerkesztés és tördelés: Kóczán András Imre

Lektorálta: Dr. habil. Marsai Viktor

Fotó: shutterstock.com

A kiadó elérhetősége: H-1518 Budapest, Pf. 155

Tel.: +36 1 372 0191

E-mail: info@migraciokutato.hu

Az elemzés és annak következtetései kizárólag a szerző magánvéleményét tükrözik és nem tekinthetők a Migrációkutató Intézet álláspontjának.

© Tóth Bettina, 2022

© Migrációkutató Intézet, 2022

ISSN 2677-1780